

İngiltere'de Körler İçin Bir Hizmet Kuruluşu Olarak Kraliyet Körler Enstitüsü^(*)

Royal National Institute for the Blind - RNIB

Mustafa Kaynar^(**)

Öz

İngiltere'deki Kraliyet Körler Enstitüsü Kütüphanesi tanıtılmakta ve Braille Kitaplar Kütüphanesi ve Kaset Kütüphanesinin hizmetleri anlatılmaktadır.

Abstract

The services of the Braille Books Library and the Cassette Library of the Royal National Institute for the Blind (RNIB) are briefly explained.

İngiltere'nin en büyük organizasyonlarından biri olan Kraliyet Körler Enstitüsü (The Royal National Institute for the Blind - RNIB) görmeyen ve az gören vatandaşlara eğitim, iş eğitimi, istihdam, haberleşme, sosyal servis, danışma servisi ve boş zamanlarını değerlendirme alanlarında faaliyetlerini sürdürmektedir.

RNIB Londra ve Peterborough bölümleri olmak üzere iki kısımda körlerle hizmet vermektedir. Londra bölümü araştırma merkezi, Peterborough bölümü körlere yönelik malzemelerin üretim ve dağıtım merkezi olarak çalışmaktadır.

Peterborough merkezi, Braille Kütüphanesi, Kaset Kütüphanesi, Diyar-ram ve Harita sevisi, körlere yönelik kitap hazırlama, basımevi ve satış bölümlerinden oluşmaktadır. Aynı zamanda bu bölüm (Peterborough Merkezi) öğrenim görmekte olan görmeyen vatandaşların ders kitaplarını ve ihtiyaç duyulan diğer yardımcı kaynaklarını Braille, kaset veya iri punto yayın olarak karşılamaktadır. Görmeyen okuyucular müşteri servisi (Customer Services) olarak adlandırabileceğimiz bölüme telefonla müracaat ettiklerinde, istekleri telefondaki görevli tarafından forma işlenir.

Daha sonra görevli araştırır ve isteğin türüne göre telefonla bilgi verir. Eğer okuyucu Braille kitap istemişse Braille Kütüphanesine, kaset kitap istemişse Kaset Kütüphanesine istek formu ulaştırır. Bazen de okuyucu sade-

(*) Adı geçen Enstitüde yapılan staj sonucu hazırlanmıştır.

(**) Kütüphaneci, Milli Kütüphane.

ce kitap listesi istemektedir. Bu durumda ilgili memur araştırmasını yaparak listeyi Braille veya iri punto olarak okuyucuya gönderir. Eğer okuyucunun istemiş olduğu kitaplar kütüphanede mevcut değilse, yani Braille yazılması veya kasete okunması gerekmekte ise bu durumda okuyucunun ihtiyacına göre kitabın yazarından izin alınarak kitap Braille'e yazılmakta veya kasete okunmaktadır. Çok acil okunması istenen kitaplar da ekspres okuma servisi tarafından hazırlanarak okuyucuya gönderilir. Yeri gelmişken burada kitaplara bilgisayarda nasıl erişilebileceği konusunda kısaca bilgi vermek isterim. İstenilen bilgiye ulaşabilmek için materyalin yer numarasını, yazarını veya konusunu bilmek gereklidir.

Bilgisayar terminali aracılığı ile bibliyografik numaradan direkt kitaba, yazar soyadının ilk üç harfi ve adının ilk harfi yazılarak da o yazarın tüm eserlerine ulaşılabilir. Daha sonra istenen eserin yer numarası girilerek kitapla ilgili bilgiler ekrana gelir. Veya sadece konu numarası biliniyorsa bu numara terminale girilerek konuyla ilgili tüm kitapların listesi alınır, istenen kitap listeden seçilir ve tekrar yer numarası ekrana yazılarak kitaba ulaşılır. Burada çalışma yaptığım kurum, kitapların sınıflandırılmasında Dewey Onlu Sınıflamanın 20. edisyonunu, kataloglanmasında da Anglo Amerikan Kataloglama Kurallarını kullanmaktadır.

Bu arada okuyucu bazen istediği materyali (kitap, dergi, harita, v.s.) satın almak istemektedir. Bu durumda doldurulan form satış bölümüne gönderilir. Ayrıca bu bölümde körler için araç gereç (baston, saat, yazı tableti ve Braille yazı makinaları v.s.) ve çeşitli oyunlarda da kullanılan (satranç, oyun kağıtları, dominolar v.s.) malzemeler de satılmaktadır.

Yalnız, yurt dışından istekte bulunulması halinde %200'e varan bir farkla eksport fiyat uygulanmaktadır. Yetkililer gerekçe olarak posta ücreti, sigorta ve ambalaj masraflarını göstermektedirler. Ayrıca kendi vatandaşlarına sattıkları malların fiyatlarının düşük olmasına neden olarak da devletin yardımda bulunması gösterilmektedir.

1. Braille Kitaplar Kütüphanesi

Braille Kitaplar Kütüphanesi toplam 60.000 ciltlik bir koleksiyona sahiptir. Kendi içinde iki bölümde incelenebilir.

A- Braille Harfli Kitaplar.

B- Moon Harfli Kitaplar.

A- Braille Kitaplar:

Okuyucu tarafından istenen kitapların önce yer numarası yardımı ile depodaki yeri tesbit edilir. Yalnız depodaki çok ciltli bir kitaba tek değil her bir cilde ayrı numara verilir. Kitabın depo numarası tespit edildikten sonra, yer numaralarına göre hazırlanmış olan kitap izleme kartlarına işlenir ve istek formu depoya gider. Söz konusu formda okuyucunun adı, adresi, kitabın kaç cilt olduğu ve tarih yazılır. Depo görevlilerince çıkarılan kitap okuyucuya posta ile gönderilir. İngiltere'de körlere ve diğer özürülere posta ücretsizdir.

Burada kısaca Braille Kitapların hazırlanışı hakkında da bilgi vermek isterim.

Kitaplar bilgisayar bölümünden Braille harflerine transkribe edilir. Sonra hazırlanan yayının bir kopyası kontrol için yine bilgisayar yardımı ile Braille olarak yazılır.

Yazılan kopyanın görevli okuyucular (prova memurları) tarafından kontrollü yapılır, gerekli hatalar düzeltilir, Braille baskıya hazırlanmak üzere ilgili birime gönderilir. Orada bilgisayar ile hazırlanan metin çinko kalıplara yazılır, sonra baskısına geçilir. Bu şekil normal baskı şeklindedir.

Burada önceden hazırlanan disketler yardımı ile bilgisayar kontrollü baskı makinelerinde saatte 2000 sayfaya varan çift taraflı hızlı baskı yapılabilmektedir. Bu tip baskıya EXPRES baskı denilmektedir.

Braille baskı tekniklerinden de söz etmek istersek;

a) TERMOFORM: Bu baskı tekniğinde kitaplar önce sayfalar halinde Braille daktilolara yazılır, sonra sayfalar tek tek özel makina aracılığıyla çoğaltılır. Bu çoğaltma şekline Braille fotokopisi de denebilir.

Braille sayfa makınaya yerleştirilir ve üzerine söz konusu makina için hazırlanmış olan plastik sayfa konur. Makina belli sıcaklıkta olduğu için alt sayfadaki şekiller üst sayfaya çıkar. Termoform kanalıyla çoğaltılmış kitaplara depoda ulaşabilmek için termoform numarasını bilmek gerekir.

b) STERİO: Bu baskı tekniğinde, önceden hazırlanan kitap kalıplarına plastik noktalar dökülür ve materyal hazırlanır. Yalnız bu baskı tekniği şu anda kullanılmamaktadır.

B- Moon Harfli Kitaplar:

Sistem olarak Moon Alfabeti Braille Alfabetine benzemektedir. Yalnız Braille Alfabeti altı nokta ile ifade edilmektedir, Moon Alfabeti ise Braille Alfabetinin harflerini oluşturan sembollerin tamamen kabartılmış şekildedir.

Moon Harfleri ile yazılacak olan kitabın bilgisayarda normal sayfaları hazırlanır, daha sonra hazırlanan sayfaların filmi alınır. Filme alınan sayfalar Moon kalıplarının hazırlandığı özel Moon kalıp makinasında baskıda kullanılacak olan kabartılmış şeklini alır. Bu kalıplar harflerin kabartılmış şeklidir. Kabartılmış şeklini alan bu kalıplar baskıya hazırdır. Moon, Braille kitap ve dergi kalıpları yayının önemine göre 10 yıl saklandıktan sonra ayıklanır. Moon yayınları kullanıcıları ise görme yeteneğini kaybetmiş ve Braille yazısını parmakları ile hissedemeyen kişilerdir.

İngiltere genelinde 1000 civarında okuyucunun bulunduğu ifade edilmektedir

Moon yayın isteme şekli Braille yayın isteme şekli ile aynıdır.

2. Kaset Kütüphanesi:

Yaklaşık 12.000 kaset-kitaptan oluşmaktadır. Kitaplar kasete okunduktan sonra kaset-kitapların kontrolü yapılmaktadır. Kontrolde sonra kaset kitabın bibliyografik kaydı yapılır. Bibliyografik kayıta: kaset numarası, yazarı, kitabın adı ve kaç kaset olduğu gösterilmektedir. İşlemleri biterek kayda giren kasetler master kasettir. Master kasetlere mavi etiket yapıştırılmakta ve kesinlikle bu kasetten çoğaltma yapılmamaktadır. Okuyuculara verilmek üzere master kopyadan ikinci kopya alınır ve bu kasetler üzerine pembe etiket yapıştırılır. Okuyucuların istemesi halinde bu kasetlerden çoğaltma yapılır.

Master kasetler ana binanın dışında başka bir binada korunmaktadır. İkinci kopyalar ana binada Kaset kütüphanesinde bulunmaktadır. Kaset Kütüphanesi depo sıcaklığı en yüksek 25 derecedir. Sıcaklık 25 dereceye ulaştığı takdirde soğutma otomatik olarak devreye girmekte ve depo sıcaklığını ayarlamaktadır. Master kasetlerin başka bir binada korunma gerekçesi herhangi bir durum karşısında her iki kopyanın da kaybedilmemesidir. Önceleri iki kanallı teypler kayıta kullanılırken şimdi bu sistemden vazgeçil-

miştir. Şu anda dört kanallı ve düşük devirli teyplerle kayıt yapılmaktadır. Bu sistemle yapılan kayıtlarda kaset tasarrufunda da bulunmaktadır. Örneğin: 60'lık bir kasete dört saatlik kayıt yapmak mümkündür. Bu da dört kaset yerine bir kaset harcanması demektir. Kaset okunacak kitapların seçimi ise ya okuyucuların isteklerine göre ya da Kraliyet Körler Enstitüsü tarafından yapılmaktadır. Okuyucular tarafından kitaplar kasetlere okunmakta ve daha sonra kontrol edilerek tekrar montajları yapılmaktadır. Ayrıca gönüllü okuyucular tarafından kasetlere kitap okuma işlemi evlerde de sürdürülmektedir. Zaman zaman cihazın iyi olmayışından kayıt ortamı gürültülü olabilmektedir.

Okuyucu kaset-kitap istemişse kontrolü yapılan kaset-kitabın okuyucuya iki kanallı mı, yoksa dört kanallı mı olduğu bildirilir. Okuyucunun istemiş olduğu kaset-kitap dört kanallı kayıt yapılmışsa iki kanallı teyp cihazında bu kaseti kullanamaz. Aynı kitabın iki kanallı kaseti varsa o zaman iki kanallı kasetler okuyucuya gönderilir.

Okuyucunun belirlenen isteğinden sonra ilgili form, Kaset Kütüphanesine gönderilir. Kaset-kitap depodan çıkartılır ve çoğaltma makinalarında kopyası alınarak postaya hazırlanır.

3- Konuşan Kitap Kütüphanesi

Bu kütüphane körlerin eğlence türü kitap ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Anılan kütüphane Londra'dadır. Buradan yararlanmak isteyen görme-yen vatandaşlar üye olmak zorundadırlar. Üye olurken görme özürü olduğuna dair doktor raporu istenmektedir. Hizmetleri ücretsizdir. 70.000 görme-yen üyesi vardır. Her yıl yaklaşık 15.000 yeni üye başvuruda bulunmaktadır. Üyelerin durumuna göre 6 kitap ödünç vermektedir. Kütüphanede 8.000 kitap bulunmaktadır, bunların 700'ü çocuk kitabıdır.

Sözü edilen kütüphanenin teyp bantları özeldir. Okuyucu bant isteğinde bulunduğunda bant-kitapla birlikte teyp cihazı da gönderilmektedir. Kullanımdan dolayı arızalanan bant veya cihaz için hiç bir cezai yaptırım uygulanmamaktadır. Arıza kütüphaneye bildirildiğinde yerine yeni teyp cihazı veya bant gönderilmektedir. Okuyucuya bant gönderme sayısı, günlük 12.000'dir. Bantların hazırlanışı konusunda da bilgi vermek gerekirse; söz konusu bantlar kayıt stüdyosunda profesyonel okuyucular tarafından okunmaktadır. Okuyuculara Kraliyet Enstitüsü kitabın sayfa sayısı ve okunan

zamana göre ücret ödemektedir. Okunan kitaplar önce 2 kanallı makara bantlara kayıt yapılmakta, daha sonra da bu bantların teknisyenler tarafından 6 kanallı büyük makara bantlara montajı yapılmaktadır. İşlemi biten bantlar okuyucuya sunulmak üzere Konuşan-Kitap Kütüphanesine gönderilir. Burada bu bantlardan kopyalar alınır ve master bant depoda korunur. Makara banttan alınan kopyalar bildiğimiz VHS video bantlarına benzerdir. Bu kasetlerin süresi oniki saattir.

Bunun yanı sıra; Enstitü'nün, İngiltere'nin çeşitli bölgelerinde eğitim amaçlı kolejleri ve dinlenme evleri bulunmaktadır. Ayrıca, kazanç sağlamak amacıyla çeşitli iş alanlarında çalışmalarını sürdürmektedir. Bu iş alanlarında pek çok görmeyen kişi istihdam edilmektedir.

DÜZELTME

Dergimizin 8. cilt 4. sayısında (1994) Nazlı Alkan'ın Bilgi Taramalarının Nitelik Açısından Değerlendirilmesinde "Kesin İsbet" (KI-Precision) ve "Erişim İsbeti" (EI-Recall) Oranları" adlı çalışmasında, 258. sayfada verilen "Şekil 1"de dizgi yanlış bulunmaktadır. Söz konusu şeklin doğru biçimi aşağıda verilmiştir.

